

СТ А Н О В И Щ Е
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ЙОНКО БОНОВ
„ХРИСТИЯНСКАТА ВЯРА И ЦЕННОСТИ В ТВОРЧЕСТВОТО
НА ЙОРДАН ЙОВКОВ И ЕЛИН ПЕЛИН“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.4. РЕЛИГИЯ
И ТЕОЛОГИЯ (*Християнска апологетика*)

от проф. дфн Нина Димитрова,
Институт по философия и социология – БАН

Йонко Бонов е редовен докторант в катедрата по *Систематическо богословие* в Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. За член на научното жури по защитата на неговия дисертационен труд съм зачислена със Заповед на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ РД 38 – 625 от 5. 11. 2024.

Представената за обсъждане дисертация – „Християнската вяра и ценности в творчеството на Йордан Йовков и Елин Пелин“, е в общ обем от 367 страници, разпределени съответно в предговор, увод, три глави, заключение и списък на ползваната литература. В предговора е анонсиран интердисциплинарният характер на изследването, а притежаваните от автора професионални компетентности в областта и на литературата, и на богословието, са важна предпоставка за успеха на начинанието.

В увода са посочени целите и задачите на труда, методологическият апарат, уточнени са обектът и предметът на проучването. За да утвърди присъствието на християнската вяра и ценности в душевността на героите на двамата писатели, коментарната литература по темата, датираща от периода на социализма, е отхвърляна от автора като изцяло доминирана от идеологическата рамка. Нека обаче не забравяме, че различни (от тези в настоящия труд) оценки за двамата наши творци са давани и през междувоенния период, т.е. извън този идеологически диктат. Докторантът придава ключово значение на една статия на арх. Евтимий относно религиозността на българските писатели, но изразената

там теза все пак не е консенсусна – например в „Църковен вестник” от 1911 г. (бр. 39) Стефан Цанков, нееднократно цитиран в дисертацията, публикува статия, в която сравнява религиозността на руските и на българските писатели, между които намира контраст в това отношение.

Първа и втора глава на настоящия труд са посветени съответно на творчеството на Йовков и Елин Пелин (откъм целите на изследването), а третата глава представлява компаративистки анализ.

Доколкото форматът *становище* не позволява детайлно представяне на изложението (особено предвид обема на труда), ще споделя някои впечатления от написаното.

И така, първата глава – „Йордан Йовков: човекът е грешен, благословен от Бога за разкаяние“, акцентира първо върху военната проза на писателя, след което прави обстоен, придружен с множество обширни цитати, анализ и на цялостната му проза, категорично утвърждавайки присъствието на християнските ценности в душевността на описаните от него герои. Така например, за един от тях Йонко Бонов казва: „Йовковият художествен образ на Серафим е уникален в нашата нова литература като проекция на слезлия на земята Син човешки“ (с. 80). Проследени са библейските послания в създадените от Йовков образи, установен е неговият религиозен хуманизъм.

Повестта „Жетварят“ заема специално място в тази част на дисертацията, доколкото именно по отношение на нея Йовков е определен като религиозен писател. Бих искала да видя тук коментар и на рецензията на богослова Ганчо Пашев по повод на второто издание на повестта (в списание „Духовна култура“, бр. 44 от 1930 г.).

Богословският и същевременно литературен анализ на творчеството на Йовков е аргументиран и компетентно проведен. Бих предложила и едно важно допълнение, въпреки че трудът е прекалено голям и без него, но според мен един богословско-антропологичен анализ на фигурата на *юродивия* – именно като религиозна фигура – би бил напълно уместен и необходимо допълващ избраната тема тук. Доколкото знам, автор на подобно изследване в нашата

хуманитаристика е Милена Кирова („Светият идиот: една типологическа аналогия в творчеството на Йовков“, 2006).

Втора глава – „Елин Пелин: Грехопадналият човек – изява на българската модерност“ продължава започнатите проучвания с творчеството на приятеля/опонента на Йовков. В представянето на идейния и социално-политическия контекст на творчеството на Елин Пелин е поставен акцент върху идеите на народничеството, оказали според автора съществено влияние върху светогледа на Пелин. Възможността писателят да е бил повлиян от Ренан ми изглежда слабо вероятна.

На поне две места в дисертацията Йонко Бонов говори и за влиянието на рационализма („мощна вълна на рационализъм, заляла вече Европа“) върху българския писател. Не знам за какъв рационализъм става дума; в междувоенния период у нас прониква и се утвърждава *философията на живота*, която ни най-малко не е рационализъм. Обяснението за отношението на Елин Пелин към клира следва да се търси не в народничеството или рационализма, а в тогавашното състояние на този клир (както по-късно това е направено (с. 132)).

Реанимираният интерес към богомилството и художественото му възплъщение у Цветан Минков, Кирил Христов, Иван Грозев, Николай Райнов също е обяснено в трета глава с въздействието на рационализма – но никакви рационалисти не са те, особено последните двама, единодушно смятани за мистици.

Връщайки се към сборника „Под манастирската лоза“, ще отбележа, че авторът го определя като „единствено и неповторимо явление в нашата нова литература“ и констатира цялостния му християнски дух.

Докторантът отделя доста място в труда си за коментар на критичните оценки за сборника както от страна на по-късната литературна наука, така и от съвременниците. Озадачава ме обаче *отклонението*, посветено на Николай Райнов – надълго и нашироко се обяснява кой е той и какво е написал, за да може стойността на Елин Пелин като художник и защитник на християнската вяра и ценности у българина да изпъкне тъкмо на негов фон. Но сравнение

между двама толкова различен тип творци е непродуктивно, а и поражда усещането за назидателен тон.

Озадачава ме и коментарът на разказа „Пророк“, в който срещата на героя с Христос е оценена като „безспорно оригинално решение“ (с. 211) – в световната литература има не едно такива решения.

По-нататъшният анализ подробно се спира върху известни други съчинения на Елин Пелин (включително романите за деца), представяйки ги откъм избрания ракурс на изследване.

Третата глава е посветена на сходствата и различията по отношение на християнските схващания на двамата автори. Предложеният критерий е съотнасянето им към основните положения в посочената вече статия на арх. Евтимий. Анализът е подробен и изчерпателен, откроява специфичните художествени решения в полето на избраната тема. Дребна бележка – не съм съгласна, че Елин Пелин се вписва във философско-литературното течение на екзистенциализма – такова твърдение би било пресилено.

Авторефератът представя синтетично дисертацията. Научните си приноси авторът е обособил в 7 пункта, което е излишно раздробяване. Полемичният подход към атеистичната критика не може да бъде формулиран като принос. Формулираният като четвърти принос може да се обедини с втория и да се предложи по-подходящо определение. Петият е несъстоятелен според мен.

Докторантът има три публикации по темата на дисертацията, както и различни участия на научни форуми и в изследователски проекти.

В заключение: представеното изследване с богословски-литературен характер е изпълнило поставените си цели, предоставяйки достатъчна аргументация в подкрепа на изказваните твърдения. Затова, като член на журито по защитата на този труд, ще гласувам с „да“ на неговия автор Йонко Данов Бонов да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в

Професионално направление 2.4. Религия и теология, специалност *Християнска апологетика*.

16. 01. 2025

Подпис: